



LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25, Rīga LV 1010, tālr. 67686768; fax 67244074; e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

ATZINUMS pārbaudes lietā Nr. 2014-13-16D Rīgā

2014.gada 7. martā Nr. 1-8/8

Ministru kabinetam
Brīvības bulvāris 36
Rīga, LV - 1520

Par Ministru kabineta 2008.gada 9.decembra noteikumiem Nr.1013 „Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu” un Ministru kabineta 2006.gada 12.decembra noteikumiem Nr.999 „Kārtība, kādā dzīvojamās telpas īrnieks un izīrētājs norēķinās ar pakalpojumu sniedzēju par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvojamās telpas lietošanu”

Tiesībsarga birojā ir izskatīta pārbaudes lieta, kas ierosināta pēc tiesībsarga iniciatīvas, pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 13.panta 6.punktu.

No 2013.gada nogales (novembris, decembris) līdz pat šim brīdim tiek saņemti gan individuāli, gan kolektīvi personu iesniegumi/sūdzības, elektroniskās vēstules, telefona zvani, uzklusīti cilvēku viedokļi konsultāciju laikos – kopā no 203 personām¹ par grozījumiem² 2008.gada 9.decembra Ministru kabineta noteikumos Nr.1013 „Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu” (turpmāk - MK Noteikumi Nr.1013), mainot līdzšinējo apmaksas kārtību par saņemtajiem pakalpojumiem. Cita starpā atzīmējams, ka SIA „Rīgas namu pārvaldnieks” (turpmāk – Sabiedrība) sniegusi informāciju³, ka laika periodā no 2013.gada 1.oktobra līdz 2014.gada 15.janvārim Sabiedrībā saņemti 442 iesniegumi, kuros minēti jautājumi saistībā ar atkritumu izvešanas maksu un pārrēķinu (..).

¹ Sūdzības Tiesībsarga birojā tiek saņemtas joprojām, to skaits turpina pieaugt.

² Ar Ministru kabineta 2013.gada 17.septembra noteikumiem Nr.817, ir veikti grozījumi 2008.gada 9.decembra Ministru kabineta noteikumos Nr.1013 „Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu”

³ SIA Rīgas namu pārvaldnieks 30.01.2014. vēstule Nr.1-1a/4119 Tiesībsarga birojā

1. Faktiskā situācija

Ar Ministru kabineta 2013.gada 17.septembra noteikumiem Nr.817, ir veikti grozījumi Ministru kabineta noteikumos Nr.1013, proti, MK Noteikumu Nr.1013 17.4.punkts (turpmāk tekstā arī – apstrīdamā norma) paredz, ka par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu un asenizāciju, kā par pakalpojumu, kas nav mērāms vai kura patēriņa noteikšanai nav uzstādīti skaitītāji, aprēķinu veic atbilstoši atsevišķo īpašumu skaitam. (..).

Iepriekš spēkā esošā redakcija noteica, ka par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu un asenizāciju, kā par pakalpojumu, kas nav mērāms vai kura patēriņa noteikšanai nav uzstādīti skaitītāji, ja atsevišķais īpašums ir dzīvoklis, aprēķinu veic proporcionāli dzīvoklī dzīvojošo personu skaitam, sadalot summu, kas veidojas pēc neapdzīvojamo telpu un mākslinieka darbnīcu nomnieku veikto maksājumu atskaitīšanas no dzīvojamās mājas kopējā maksājuma (..).

Ņemot vērā minēto, Tiesībsarga birojs vērsās Ekonomikas ministrijā (turpmāk tekstā arī – Ministrija), kā atbildīgajā institūcijā par mājokļu politikas izstrādi un īstenošanu, lūdzot sniegt skaidrojumu, vai šī brīža normatīvais regulējums ir taisnīgs un samērīgs, kā arī vai būtu nepieciešams izdarīt jaunus grozījumus MK Noteikumos Nr.1013, paredzot citus kritērijus, lai noteiktu katra dzīvokļa īpašnieka maksājamo daļu par pakalpojumu, jo šī brīža regulējums, nosakot sadzīves atkritumu apsaimniekošanas maksas aprēķinu, ievērojot dzīvokļu īpašumu skaitu, nevis dzīvoklī dzīvojošo personu skaitu, tiesībsarga ieskatā nav taisnīgs. Objektīvi ir saprotams, ka dzīvoklī, kurā dzīvo viens cilvēks, bet citā - vairāki, radīto atkritumu daudzums ir atšķirīgs, bet maksa par atkritumu izvešanu visiem vienāda.

2. Ministrijas nostāja

2.1. Ministrija sniegusi skaidrojumu norādot, ka MK Noteikumi Nr.1013 reglamentē pakalpojumu sadali nepārņemtajās dzīvojamās mājās, t.i., tie ir piemērojami līdz dienai, kamēr dzīvokļu īpašnieku sabiedrība vai ar dzīvokļu īpašnieku savstarpēju līgumu pilnvarota persona ar nodošanas un pieņemšanas aktu pārņem dzīvojamās mājas pārvaldīšanas tiesības un dzīvokļu īpašnieki nav savstarpēji vienojušies par to, kā tiek noteikta katra īpašnieka apmaksājamā daļa par saņemto pakalpojumu un tā sniegšanas kārtība. Proti, tajās mājās, kur dzīvokļu īpašnieki ir lēmuši par norēķinu kārtību, darbojas viņu pašu noteiktā sistēma, tādējādi dzīvokļu īpašnieku aktīvas rīcības rezultātā norēķinu kārtību par pakalpojumiem ir iespējams mainīt.

Ministrija uzsver, ka saskaņā ar Satversmes tiesas spriedumos paustajām atziņām, normas samērīgumu un atbilstību leģitīmam mērķim ir nepieciešams pārbaudīt, ja norma paredz ierobežojumus Satversmē noteiktajām pamattiesībām. ***Tomēr MK noteikumi Nr.1013 esot samērīgi un neierobežo Satversmē noteiktās pamattiesības. Tie nosaka pakalpojumu apmaksas kritērijus situācijās, kad dzīvokļa īpašnieki nav pildījuši likumā noteikto pienākumu un šos kritērijus noteikuši paši.***⁴

2.2. Attiecībā par Ministru kabineta noteikumos paredzēto kritēriju, pēc kura tiek noteikta katra dzīvokļa īpašnieka apmaksājamā daļa par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, Ministrija sniedza skaidrojumu, norādot, ka iemesls, kādēļ tika

⁴ Ekonomikas ministrijas 12.11.2013. vēstule Tiesībsarga birojam Nr.413-1-11286.

izdarīti grozījumi šī pakalpojuma apmaksas kritērijā, bija problēmas iepriekš spēkā esošā regulējuma piemērošanā aprēķinos.

Saskaņā ar iepriekš spēkā esošo noteikumu redakciju atkritumu apsaimniekošanas pakalpojuma apmaksājamā daļa tika noteikta, ievērojot dzīvoklī dzīvojošu personu skaitu. Tomēr praksē pārvaldnieki dzīvoklī dzīvojošo personu skaitu noteica, ievērojot dzīvoklī deklarēto personu skaitu, lai gan šo noteikumu 11.punktā ietvertais termina „dzīvoklī dzīvojoša persona” skaidrojums paredzēja, ka dzīvoklī dzīvojoša persona ir jebkura dzīvoklī uz tiesiska pamata dzīvojoša persona. Tiesisks pamats dzīvošanai dzīvoklī var būt īpašuma tiesības uz attiecīgo dzīvokļa īpašumu, dzīvokļa īpašnieka ģimenes locekļa statuss, dzīvokļa īrnieka, viņa ģimenes locekļa vai citas personas statuss saskaņā ar likumu „Par dzīvojamo telpu īri”. Tas nozīmē, ka personas, kas dzīvoklī ir deklarējusi dzīvesvietu, statuss noteikumu izpratnē nebija sinonīms dzīvoklī dzīvojošas personas statusam, jo dzīvesvietas deklarēšanas fakts pats par sevi nerada civiltiesiskas saistības (Dzīvesvietas deklarēšanas likuma 2.panta otrā daļa), bet gan var apliecināt to, ka attiecīgajai personai ir tiesisks pamats dzīvot dzīvoklī.

Tādēļ ievērojot faktu, ka minētie noteikumi reglamentē pakalpojumu sadali nepārņemtās dzīvojamās mājās, t.i. pārvaldnieks nav dzīvokļu īpašnieku pilnvarots un var nezināt patieso dzīvojamā mājā dzīvojošo personu skaitu, savukārt deklarēto personu skaits vairumā gadījumu nesakrīt ar dzīvojošo personu skaitu, tika nolemts šo kritēriju grozīt. Kritērijs, kas paredz pakalpojuma sadali atbilstoši atsevišķo īpašumu skaitam tika izvēlēts, jo Ministrijas ieskatā atkritumu saņemšanas pakalpojums tiek nodrošināts katram dzīvojamās mājas dzīvokļu īpašniekiem, tādēļ situācijā, kad dzīvokļu īpašnieki nav izlēmuši to, kādā apjomā un cik bieži ir nodrošināma sadzīves atkritumu izvešana, kā arī kā tiks noteikta katra apmaksājamā daļa par saņemto pakalpojumu, katram dzīvokļu īpašniekam ir vienlīdzīgs pienākums apmaksāt kopīgi saņemto pakalpojumu. Vienlaikus jebkurā laikā dzīvokļu īpašnieki var izpildīt likuma „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju” 50.panta trešās daļas 2.punktā noteikto pienākumu un izlemt, kā tiek noteikta katra dzīvokļa īpašnieka apmaksājamā daļa par saņemto pakalpojumu, t.sk. arī par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu.

2.3. Ministrija akcentē, ka Ministru kabineta noteikumu regulējums atbilst vispārējā taisnīguma principam.

No taisnīguma kā vispārējā tiesību principa izriet, ka ikvienam ir jāsaņem to, kas viņam pienākas. Vienlaikus saistībā ar noteikumu regulējumu vispirms tuvāk ir apskatāms tiesiskās vienlīdzības princips, kurš izriet tieši no vispārējā taisnīguma principa (Satversmes 91.pants). Tiesiskās vienlīdzības princips nozīmē, ka vienādos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos izturēšanās ir jābūt vienādai, savukārt atšķirīgos apstākļos izturēšanās ir jābūt atšķirīgai. Tiesiskās vienlīdzības princips ir saistošs visiem trim valsts varas atzariem - likumdevējam, izpildvarai un tiesu varai. Valstij, izdodot, piemērojot un interpretējot tiesību normas, kas skar privātpersonas, ir jābalstās uz principa, ka visi cilvēki ir tiesiski vienlīdzīgi, t.i., ar vienādām tiesībām un vienādiem pienākumiem. (sk.: Levits E. Par tiesiskās vienlīdzības principu//Latvijas Vēstnesis, 2003. gada 8.maijs, Nr. 68).

Kā norādījis E.Levits, gadījumā, ja tiek konstatēts, ka divas dažādas situācijas tiek regulētas vienādi, attiecīgais noregulējums ir uzskatāms par prettiesisku vienlīdzības principa pārkāpumu tikai tad, ja vienādā attieksme ir patvaļīga, t.i., bez jebkāda saprātīga pamatojuma. Šādos gadījumos Satversmes 91.pants var būt par pamatu, lai panāktu diferencētāku, smalkāku noregulējumu, ja līdzšinējais

noregulējums ir pārāk primitīvs, nepietiekami diferencēts (t.i., vienādi regulē divas pārāk atšķirīgas situācijas). Uz minēto Ekonomikas ministrija papildus akcentēja argumentus, kas šajā gadījumā nepieļauj diferencētāka regulējuma izstrādi.

Kritēriji, kas varētu tik izmantoti, lai noteiktu katra dzīvokļa īpašnieka maksājamo daļu par pakalpojumu ir: dzīvoklī dzīvojošo personu skaits, dzīvokļu īpašumu skaits vai dzīvokļa īpašumā ietilpstošās kopīpašuma domājamās daļas apmērs. Informāciju par problemātiku kritērija – dzīvoklī dzīvojošo personu skaits – piemērošanu, sniegta šīs atzinuma 2.2. sadaļā, ievērojot Ministrijas norādes.

2.4. Uz tiesībsarga aicinājumu izvērtēt iespēju veikt jaunus grozījumus, paredzot, ka maksu par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu un asenizāciju noteic proporcionāli dzīvoklī deklarēto personu skaitam, Ministrija norādīja uz sekojošiem apstākļiem, kas nepieļauj minētā kritērija lietošanu.

2.4.1. Noteikumi nosaka katra dzīvokļu īpašnieka izpildāmās saistības daļu, gadījumos, ja dzīvokļu īpašnieki nav par to vienojušies. Proti, no Ministru kabineta noteikumos paredzētā kritērija ir atkarīgs dzīvokļa īpašnieka izpildāmās saistības apmērs. Ja par šādu kritēriju tiek izvēlēts deklarēto personu skaits, tas ir pretrunā ar Dzīvesvietas deklarēšanas likuma 2.panta otro daļu, kas nosaka, ka dzīvesvietas deklarēšanas fakts pats par sevi nerada civiltiesiskas saistības, jo dzīvesvietas deklarēšanas nozīme personas sasniedzamības nodrošināšana tiesiskajās attiecībās ar valsti un pašvaldību. Turklāt izstrādājot šo noteikumu sākotnējo redakciju, šāds kritērijs bija paredzēts, tomēr tika saņemti institūciju iebildumi, pamatojot tos ar Dzīvesvietas deklarēšanas likuma 2.panta otro daļu.

2.4.2. Kritērijs, kas paredz maksas par pakalpojuma sadali atbilstoši deklarēto personu skaitam daudzos gadījumos būs netaisnīgs, jo dzīvoklī deklarēto personu skaits var nesakrist ar dzīvoklī faktiski dzīvojošo personu skaitu, it īpaši gadījumos, ja dzīvoklī dzīvesvietu nav deklarējusi neviena persona (t.sk. arī dzīvokļa īpašnieks), bet dzīvoklis ir izīrēts un to lieto vairākas personas.

Attiecīgi Ministrijas ieskatā šobrīd pastāv tikai divi normatīviem aktiem atbilstoši kritēriji, kas var tikt izmantoti noteikumos, lai noteiktu pakalpojuma apmaksājamo daļu, t.i. dzīvokļu īpašumu skaits vai dzīvokļa īpašumā ietilpstošās kopīpašuma domājamās daļas apmērs, no kuriem Ekonomikas ministrija izvēlējās dzīvokļu skaitu, jo tam ir sasaiste ar dzīvokļa īpašniekam piederošo balsu skaitu dzīvokļu īpašnieku kopības lēmumu pieņemšanā, kā arī uz visiem dzīvokļa īpašniekiem gulstas pienākums apmaksāt saņemto pakalpojumu.

2.5. Vienlaikus Ministrija piekrīt tiesībsarga izteiktajam viedoklim, ka pastāv atšķirība starp dzīvoklī dzīvojošo personu faktiski radīto atkritumu daudzumu un dzīvokļa īpašnieka maksājamo daļu par saņemto pakalpojumu. Tomēr šāda neatbilstība lielākā vai mazākā mērā pastāvēs neatkarīgi no kritērija, kāds noteikumos tiks izmantots atkritumu apsaimniekošanas pakalpojuma apmaksājamās daļas noteikšanā, jo ar normatīvo aktu nav iespējams paredzēt visām dzīvojamām mājām pietiekami diferencētu regulējumu.

Pietiekami taisnīga pakalpojuma izmaksu sadales kārtība ir iespējama vienīgi gadījumā, ja dzīvokļu īpašnieki paši ir izvēlējušies katrai situācijai atbilstošāko pakalpojuma izmaksu sadales veidu, jo tikai šādā gadījumā ir iespējams realizēt Atkritumu apsaimniekošanas likuma 16.panta pirmajā daļā minēto pienākumu noslēgt līgumu par sadzīves atkritumu savākšanu, kā arī segt visas izmaksas, kas saistītas ar radīto sadzīves atkritumu apsaimniekošanu.

2.6. Ministrija piekrīt tiesībsarga argumentam, ka daudzās dzīvojamās mājās lēmumu pieņemšana varētu būt apgrūtināta tā iemesla dēļ, ka dzīvokļu īpašnieki nav aktīvi lēmumu pieņemšanā. Minētā iemesla dēļ, kā arī pamatojoties uz likuma „Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju” 50.panta septīto daļu, kas nosaka, ka pašvaldības pienākums ir pārvaldīt dzīvojamo māju līdz tās pārvaldīšanas tiesību nodošanai dzīvokļu īpašnieku sabiedrībai vai ar dzīvokļu īpašnieku savstarpēju līgumu pilnvarotai personai, gadījumos, kad Ministrija ir saņēmusi iedzīvotāju sūdzības, ir lūgts pašvaldību organizēt dzīvokļu īpašnieku kopības lēmuma pieņemšanu, lai noteiktu katrai dzīvojamai mājai atbilstošāko apmaksas kārtību. Analogisku lūgumu par pašvaldības vai tās pilnvarota pārvaldnieka iesaisti lēmumu pieņemšanas organizēšanā Ekonomikas ministrija izteikusi arī Latvijas Pašvaldību savienībai.

3. Tiesībsarga nostāja

Tiesībsargs akcentē, ka saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas likuma 1.panta 6.punktu, atkritumu radītājs ir ikviena fiziskā vai juridiskā persona, kuras darbība rada atkritumus (sākotnējais atkritumu radītājs) vai kura veic atkritumu priekšapstrādi (...). Tādējādi, ja par maksājuma kritēriju tiek paredzēts dzīvokļa īpašums, tas ir pretrunā Atkritumu apsaimniekošanas likumam, jo atkritumus rada persona, nevis dzīvokļa īpašums.

Izvērtējot Ministrijas sniegtos skaidrojumus un argumentāciju par normas atbilstību samērīgumam un taisnīguma principam, secināms, ka **šobrīd spēkā esošā regulējuma ietvaros**, pretstatā Ministrijas norādītajam, **saskatāms Satversmē garantēto pamattiesību pārkāpums**, proti, **tiesību uz īpašumu un tiesiskās vienlīdzības, kas vērtējams Satversmes 105.panta un 91.panta tvērumā.**

3.1. Satversmes 105.panta ierobežojums

Tiesības uz īpašumu šai aspektā tiek skatītas no ekonomisko interešu prizmas, jo tiesības uz īpašumu vienmēr veidos ekonomisko attiecību pamatkodolu. Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse īpašuma tiesību aizsardzībā liecina par to, ka sabiedrības attīstības rezultātā pakāpeniski notiek īpašuma tiesību transformācija uz daudz plašāku izpratni, kas sevī ietver visu ekonomiskā rakstura interešu kopumu⁵.

Objektīvi vērtējot, personām, kuras dzīvokļa īpašumā dzīvo vienas (pārsvarā tie ir vientuļie pensionāri), maksa par atkritumu izvešanu kopš 2013.gada oktobra ir būtiski pieaugusi, nereti pat trīs reizes, piemēram, no Ls 1.21 uz Ls 3.80 (vidēji Ls 31,00 jeb € 44,00 gadā), kas ir pietiekami liels ekonomisks zaudējums īpaši šai mazāk aizsargātajai iedzīvotāju daļai, un vērtējams Satversmes 105.panta ietvarā.

3.1.1. Apstrīdamā norma ir noteikta ar atbilstošā kārtībā pieņemtiem un izsludinātiem Ministru kabineta noteikumiem. Līdz ar to nav šaubu par to, ka pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumīgā spēkā stājušos normatīvo aktu.

3.1.2. No Ministru kabineta noteikumu projekta „Grozījumi Ministru kabineta 2008.gada 9.decembra noteikumos Nr.1013 „Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu” tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu

⁵Īpašuma tiesības kā cilvēka pamattiesības. I.Neimane. Jurista vārds, 05.04.2005. <http://politika.lv/article/ipasuma-tiesibas-ka-cilveka-pamattiesibas>

(anotācijas)⁶ neizriet konkrēts apstrīdamās normas leģitīmais mērķis, bet tas ir izsecināms no Ministrijas norādēm, proti, skaidra apmaksas kritērija noteikšana.

3.1.3. Jāatzīmē, ka Satversmes tiesa vairākkārt ir norādījusi, ka jebkuram pamattiesību ierobežojumam bez tā, ka šis ierobežojums ir noteikts ar likumu un tam ir leģitīms mērķis, ir jāatbilst arī samērīguma principam. Tātad jebkuram personas īpašuma tiesību ierobežojumam ir jābūt piemērotam, vajadzīgam un atbilstošam. Tādējādi ir jāvērtē, pirmkārt, vai izmantotie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai. Otrkārt, vai mērķi nevar sasniegt ar citiem, indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Treškārt, vai labums, ko gūst sabiedrība, ir lielāks par indivīdam nodarītajiem zaudējumiem. Ja tiek konstatēts, ka tiesību norma neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tā neatbilst arī samērīguma principam un ir prettiesiska.⁷

Vērtējot MK Noteikumus Nr.1013 izmantoto apmaksas kritēriju – dzīvokļa īpašums, atzīstams, ka tas būtu piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai, bet mērķis ir sasniedzams ar citiem, indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, proti, kā apmaksas kritēriju nosakot dzīvoklī dzīvojošo personu skaitu, vienlaikus stiprinot dzīvokļa īpašnieka pienākumu informēt pārvaldnieku par izmaiņām dzīvokļa īpašumā dzīvojošo personu sastāvā. Secīgi konstatējams, ka indivīdam nodarītie zaudējumi pie šāda normatīvā regulējuma ir lielāki nekā sabiedrības ieguvums, jo sociālā realitāte liecina, ka dzīvokļu īpašnieki nav aktīvi kopīpašuma pārvaldīšanas jautājumos, savukārt daudzos gadījumos viņi nespēj realizēt savas tiesības un sasaukt kopsapulci un/vai vienoties par citu norēķinu kārtību.

Tādējādi ar šādu regulējumu valsts nesamērīgi ir ierobežojusi to iedzīvotāju tiesības, kas dzīvo vienas pretstatā vairāku personu mājsaimniecībām, proti, pēdējās nav ieinteresētas kopsapulcē vienoties par citu apmaksas kārtību, kas būtu taisnīgāka un samērīgāka attiecībā pret pārējiem (lielākoties atsevišķi dzīvojošajiem) dzīvokļu īpašniekiem.

3.2. *Satversmes 91.panta pārkāpums*

Satversmes 91.pants noteic, ka „visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas”. Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 91. pantu, atzinusi, ka tajā ir ietverti divi savstarpēji cieši saistīti, bet tomēr dažādi principi: vienlīdzības princips – pirmajā teikumā – un diskriminācijas aizlieguma princips – otrajā teikumā. (sk. Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106 secinājumu daļas 9.3. punktu).

„Vienlīdzības principam ir jāgarantē vienotas tiesiskās kārtības pastāvēšana. Proti, tā uzdevums ir nodrošināt, lai tiktu īstenota tāda tiesiskas valsts prasība kā likuma aptveroša ietekme uz visām personām un lai likums tiktu piemērots bez jebkādam privilēģijām. Tas garantē likuma pilnīgu iedarbību, tā piemērošanas objektivitāti un bezkaislību, kā arī to, ka nevienam nav ļauts neievērot likuma priekšrakstus.” (sk. Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106 secinājumu daļas 9.1. punktu). „Tomēr šāda tiesiskās kārtības vienotība nenozīmē nivelēšanu, jo „vienlīdzība pieļauj diferencētu pieeju, ja tā demokrātiskā

⁶ <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40263918&mode=mk&date=2013-09-17>

⁷ sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002.gada 19.marta sprieduma lietā Nr. 2001-2-01 secinājumu daļas 1.1.punktu un 2004.gada 27.jūnija sprieduma lietā Nr. 2003-04-01 secinājumu daļas 3. punktu.

sabiedrībā ir attaisnojama.”” (sk. Satversmes tiesas 2001. gada 26. jūnija sprieduma lietā Nr. 2001-02-0106 secinājumu daļas 4. punktu).

„Izvērtējot apstrīdētās normas⁸ atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, nepieciešams noskaidrot:

1) vai personas (personu grupas) atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos;

2) vai apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi;

3) vai atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips.” (sk. Satversmes tiesas sk. Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr.2010-01-01 secinājumu daļas 17.punktu).

Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 91.pantu, ir atzinusi, ka vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Būtiski noskaidrot, vai personas un personu grupas ir salīdzināmas⁹. Salīdzināšanai ir jāizvēlas situācija, kurai ir viens vai vairāki kopēji elementi ar pārbaudāmo situāciju. Kopējiem elementiem ir jāapvieno abas situācijas zem viena virsjēdziena (*genus proximum*)¹⁰. Atšķirīgā attieksme divās salīdzināmās situācijās ir attaisnojama, ja ir izpildīti trīs nosacījumi, pirmkārt tai ir saprātīgi iemesli, otrkārt, tai ir leģitīms mērķis un treškārt, tā ir samērīga¹¹. Leģitīmajam mērķim ir jābūt gan visa tiesiskā noregulējuma (likuma) mērķim pašam par sevi (eksternais mērķis), gan līdzeklim tā sasniegšanai – atšķirīgajai attieksmei (internais mērķis)¹².

E.Levits ir norādījis,¹³ ka, salīdzinot divas situācijas, ir būtiski noteikt kopējo elementu, kas pēc iespējas intensīvāk raksturo abas situācijas. Salīdzināmās grupas šajā gadījumā ir vientuļie iedzīvotāji (pensionārs), kuri vērsušies ar iesniegumiem pie tiesībsarga, un ģimenes (vairāku personu mājsaimniecība). Pakalpojuma sniegšanas, saņemšanas maksas noteikšanai var izdalīt divus raksturojošos elementus:

1) pakalpojuma sniegšanas, saņemšanas sasaiste ar īpašumu, īpašuma lielumu, piemēram, apkures pakalpojuma sasaiste ar dzīvojamās platības kvadrātūru;

2) pakalpojuma sniegšanas, saņemšanas sasaiste ar personu skaitu dzīvojamā platībā.

Nemot vērā iepriekš norādīto, ka saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas likumu atkritumus rada personas, kopējais elements atkritumu pakalpojuma sniegšanai un saņemšanai šajā gadījumā ir personu, pakalpojumu saņēmēju loks – personu skaits, kuras dzīvo mājsaimniecībā.

Līdz ar to var secināt, ka vientuļie iedzīvotāji (pensionārs) un ģimenes (vairāku personu mājsaimniecība) attiecībā uz atkritumu apsaimniekošanas pakalpojuma saņemšanas apjomu un sekojoši pakalpojuma samaksas noteikšanas kritērijiem neatrodas vienādos, salīdzināmos apstākļos.

⁸ 2008.gada 9.decembra Ministru kabineta noteikumu Nr.1013 „Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu” 17.4.punkts

⁹ sk. Satversmes tiesas 14.06.2007.g. sprieduma lietā Nr. 2006-31-01, 14. punktu.

¹⁰ Sk. Latvijas Republikas Satversmes komentāri VII nodaļa Cilvēka pamattiesības, Latvijas Vēstnesis, 2011., 95.lp.

¹¹ ECT spriedums Karlheinz Schmidt v. Germany. 13580/88, 18.07.1994. 24.punkts.

¹² Sk. Latvijas Republikas Satversmes komentāri VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības, Latvijas Vēstnesis, 2011., 97.lp.

¹³ „Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības,” Latvijas Vēstnesis, Rīga, 2011.g., - 95. lpp.

Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats¹⁴.

Vienāda regulējuma, vienādas samaksas par atkritumu izvešanu, attiecināšanai uz personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos, šajā gadījumā nav saskatāms objektīvs un saprātīgs pamatojums. Ekonomikas ministrija nav sniegusi skaidrojumu, kādēļ vienas personas mājstāvētībām (vientuļajiem pensionāriem) būtu jāuzņemas līdzatbildība, vienādas pakalpojuma maksas formā par to, neproporcionālo apsaimniekājamo atkritumu daļu, kuru tā nav radījusi, bet kuru ir radījušas citas mājstāvētības, ātri papildot atkritumu urnu un radot vajadzību pēc biežas atkritumu izvešanas.

4. Tiesībsarga rekomendācijas

Iepriekš spēkā esošais regulējums, kas noteica maksu par pakalpojumu, kuri nav mērāmi vai kuru patēriņa noteikšanai nav uzstādīti skaitītāji, proporcionāli dzīvoklī dzīvojošo personu skaitam, bija taisnīgāks un tik būtiski neierobežoja personu tiesības uz īpašumu un neradīja atšķirīgu attieksmi.

Lai nodrošinātu vienotu veidu, kādā pārvaldnieks tiek informēts par dzīvokļa īpašumā dzīvojošo personu skaitu, izvērtējama iespēja papildināt Dzīvokļa īpašuma likuma 10.pantu, kas noteic dzīvokļa īpašnieka pienākumus, kā obligātu prasību paredzot pārvaldnieka informēšanu par izmaiņām dzīvokļa īpašumā dzīvojošo personu sastāvā.

Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 12.panta 8.punktu un ņemot vērā faktu, ka šobrīd spēkā esošais regulējums ierobežo personas pamattiesības Satversmes 105.panta tvērumā un rada atšķirīgu attieksmi Satversmes 91.panta ietvarā, **tiesībsargs aicina Ministru kabinetu līdz 2014.gada 1.jūnijam atcelt:**

- 2008.gada 9.decembra Ministru kabineta noteikumu Nr.1013 „Kārtība, kādā dzīvokļa īpašnieks daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā norēķinās par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu” 17.4.punktu¹⁵;
- Ņemot vērā, ka identiska norma iekļauta arī Ministru kabineta 2006.gada 12.decembra noteikumos Nr.999 „Kārtība, kādā dzīvojamās telpas īrnieks un izīrētājs norēķinās ar pakalpojumu sniedzēju par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvojamās telpas lietošanu”, atceļams arī to 12.2.punkts¹⁶.

Latvijas Republikas tiesībsargs

J.Jansons

¹⁴ sk. Satversmes tiesas 03.04.2001. g. sprieduma lietā Nr. 2000-07-0409 secinājumu daļas 1. Punktu.

¹⁵ 17.4. par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu un asenizāciju – atbilstoši atsevišķo īpašumu skaitam. Ja atsevišķais īpašums ir neapdzīvojamā telpa, kurā tiek veikta saimnieciskā darbība, aprēķinu veic atbilstoši līguma nosacījumiem;

¹⁶ 12.2. par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu un asenizāciju – atbilstoši dzīvojamās mājas telpu un telpu grupu (dzīvokļu, mākslinieka darbnīcu un neapdzīvojamo telpu) skaitam.